

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ ТА МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

УДК 94 (38) «0493/0540» : 327

ІТАЛІЯ ТА ВІЗАНТІЯ: ДО ПРОБЛЕМИ ПОЛІТИЧНОГО СТАТУСУ ОСТГОТСЬКОГО КОРОЛІВСТВА У 493-540 рр.

Володимир Кузовков

Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського
Україна, 54030, м. Миколаїв, вул. Нікольська, 24
e-mail: kusovkov@ukr.net

Межа V-VI ст. – це доба бурхливих подій в історії Європи, що відобразились у всіх сферах життя. Не залишились осторонь і міжнародні відносини. Занепад і падіння Західної Римської імперії сприяли появі та розвитку нових політичних структур у регіоні – варварських королівств. Одним з провідних політичних утворень стає Остготське королівство на чолі з Теодорихом та іншими представниками родини Амалів, а також не династичними королями (Тотілою та Тейєю). Зв'язки остготів з Константинополем є важливим питанням історії міжнародних відносин межі давнини та середньовіччя. Це питання часто розглядалось на сторінках досліджень Г.Пфайльшифтера, Ш. Діля, З.В. Удальцової, Х. Вольфрама, Е.А. Томсона, П. Хізера Серед недостатньо розглянутих, на наш погляд, слід виділити питання про дипломатичний статус остготського королівства у відносинах з Константинополем.

Виникнення королівства остготів можна вважати наслідком складної політичної боротьби 70-80 років V ст. на теренах Пізньої Римської імперії. Останні роки існування імператорської влади на Заході були сповнені постійними змінами правителів на троні у Равенні [16, с. 663-670]. Не всі вони визнавались офіційно константинопольським урядом.

У 472 р. полководець Ріцімер, який мав значний авторитет на Заході, усунув імператора Анфемія, визнаного легітимним у Константинополі. На його місце він поставив Олібрія, який не отримав політичного визнання на Сході. Правління Олібрія продовжувалося декілька тижнів. Він і його покровителі померли від чуми. Імператорська влада перейшла до Гліцерія, якого підтримував керівник равенських федератів-варварів Гундобад. У 474 р. до

Італії вступив Юлій Непот, який отримав призначення константинопольського двору на трон Равенни. Він усунув Гліцерія, однак у 475 р. позбувся влади у наслідок виступу власного магістра мілітум Ореста, який проголосив імператором свого сина Ромула Августула.

Події 476 р., які зараз часто вважаються падінням Західної Римської імперії, по іншому сприймалися сучасниками. На той час існувало дві особи, які вважались імператорами Західної Римської імперії – Юлій Непот, який контролював Далмацію та визнавався Константинополем, і Ромул Августул, який знаходився у Равенні та правив під керівництвом свого батька. Усунення від влади імператора Ромула Августула у Равенні розглядалось як відновлення єдиної імператорської влади на теренах Римської імперії. Одоакр, який перетворився на фактичного правителя Італії, шукав підтримки легітимності своєї влади у імператора Зинона у Константинополі, куди відправив імператорські регалії з Равенни [8]. Цим шляхом йшли й інші варварські королі Заходу, для яких інвеститура Константинополя ставала важливим підтвердженням їх законності в очах власних підданих-римлян.

Процес формування політичного об'єднання остготів розпочався задовго до їх приходу до Італії. Перипетії та міграційні шляхи Доби Великого переселення народів привели остготів до складу гунської держави Аттіли. Після смерті останнього та битви на р. Недао (454 р.) остготи стають незалежними від гунів і налагоджують активні зв'язки з Константинополем. Сутністю цих зв'язків були спроби окремих представників остготської знаті досягти визнання своєї влади над всім об'єднанням. У 70-х рр. V ст. виділяються два

готських угруповання, які вели боротьбу за право вважатись федератами Константинополя. Їх очолювали Теодоріх, син Тіудиміра, майбутній король остготів в Італії, та Теодоріх, син Триарія. Після смерті у 481 р. останнього перший перетворився в одноосібного лідера об'єднання [15].

У 480-ті роки остготи стають значною військово-політичною силою на Балканах, що змушувала рахуватись з собою константинопольський уряд. Імператор Зинон намагається схилити їх на бік імперії за допомогою «щедрості» [9, с. 72]. Остготи утримують за собою землі провінцій Дакії Прибережної та Нижньої Мезії. Їх очільник, Теодоріх, отримує статус посадовця та патриція. У 483 р. він стає членом імператорської ради (консистоїї) та магістром мілітум [9, с. 72], оскільки остготське військо виступало в якості військового підрозділу імперії на Балканах. За Йорданом, Зинон ввів Теодоріха до складу найшляхетніших придворних, усиновив його за зброєю, організував йому тріумф за державний кошт [5, с. 117]. У 484 р. Теодоріх отримав статус консула та право носити ім'я (преномен) Флавій, яке з часів імператора Костянтина I вважалось належним до імператорської родини, а також надавалось найвищим посадовцям імперії [2, с. 394; 5, с. 117]. За наказом імператора перед імператорським палацом встановили кінну статую Теодоріха. Отримані почесні значили й надання Теодоріху римського громадянства, а його сестра Амалафріда потрапила до двору імператриці Аріадни. Таким чином, остготи поступово інкорпоровалися до державних структур до Східної Римської імперії.

До 486 р. відносини остготів з Константинополем погіршуються через недовіру імператора Зинона до Теодоріха під час військових дій проти ісаврів. Справа дійшла до військового зіткнення між остготами й імперією [2, с. 394]. У 487 р. остготи взяли в облогу Константинополь й імператор вступив у переговори з їх лідером. Сторони досягли угоди, яка надавала обом значні політичні вигоди. Теодоріх зі своїм військом повинен був виступити до Італії проти Одоакра. На той час Константинополь визнавав останнього, як правителя Італії зі званням патриція, однак він підтримував ісаврів, які бунтували проти імператора Зинона.

Умовою угоди було те, що Теодоріх «після перемоги над Одоакром за свої зусилля буде правити замість імператора, поки той не прибуде туди», тобто в Італію [1]. За Йорданом, план походу до Італії запропонував імператорові сам Теодоріх [5, с. 117]. Ця угода стане

юридичною основою для подальших відносин Константинополя з остготами, коли ті заснували свою королівство в Італії. В обставинах її укладення можна побачити подвійність ситуації, що склалась. З позицій імператора похід остготів на Захід можна розглядати, як військову акцію імперії, яку він офіційно підтримував. Зинон «відправив» Теодоріха на Захід, «доручивши йому сенат і народ римський» [5, с. 117].

Теодоріх, як офіційний представник імперії, йшов відновлювати її владу, виступаючи проти Одоакра, якій відтепер оцінювався як «тиран». Не всі остготи виступили у похід в Італію [17, с. 65], однак до Теодоріха приєдналися ругії та деякі римляни. Навесні 493 р. Теодоріх, вбивши Одоакра, стає правителем у Равенні. За Йорданом, через три роки він «за рішенням імператора Зинона, зняв з себе приватний одяг й одягу свого племені та прийняв розкішне царське одягання, як правитель готів і римлян» [5, с. 118]. Так, у відповідності з угодою 488 р., остготи перетворились на господарів Італії. Пізніше, за часи правління наступників Теодоріха їх дипломати вважали цю угоду основою відносин між Константинополем і Равенною. Визнання з боку Константинополя надавало легітимності правлінню Амалів, як представників імперії. Так, Кассіодор у листі до імператора Юстиніана стверджував: «...якщо Ви звернетесь до діянь наших попередників, то дізнаєтесь про деякий закон звичаєвого права, згідно якому Амали завжди перебували у дружбі з їх (тобто – Вашою) імперією» [2, с. 396-397; 20].

Однак, згідно джерел сучасних подій, новий політичний статус остготів Теодоріха в Італії офіційний Константинополь визнав не одразу. З початку вони отримали визнання римських установ в Італії, зокрема сенату. Саме цей орган у 476 р. у листі, відправленому до Константинополя, повідомляв, що після усунення Ромула Августула від імператорської влади імперії достатньо одного імператора в особі Зинона та клопотав про визнання Одоакра офіційним представником імператорської влади (патрицієм) в Італії. До 490 р. римський сенат почав вважати Теодоріха правителем в Італії [14, с. 20]. Восени того ж року принцепс (голова) сенату Фест відправився до Константинополю з проханням офіційно визнати короля остготів правителем Італії та відправити йому царський одяг («*vestem regiam*») [1, с. 187].

Однак імператор Зинон з визнанням не поспішав. Можливо, він очікував остаточних ре-

зультатів боротьби в Італії, оскільки Одоакр ще не був остаточно розгромлений. Смерть Зинона та початок правління Анастасія (491 р.) надавали Константинополю можливість передивитись свою позицію по статусу остготів в Італії. Однак такого рішення не прийняли. У 493 р., після загибелі Одоакра, до Константинополя прибула нова місія римського сенату, однак вона також не мала юридичних наслідків, крім призначення у 494 р. обох консулів з представників західноримської аристократії.

Можливою причиною невизначеності відносин Константинополя та Теодоріха у 493-497 роках слід вважати позицію, яку займав останній по відношенню до папи Геласія I, відмовляючись тиснути на нього у релігійних питаннях (Акакіанська схизма). Після смерті Геласія I ситуація починає змінюватись. У 497 році до Константинополя знов відправляється місія римського сенату на чолі з Фестом з метою ведення переговорів та у 498 р. статус Теодоріха й остготів в Італії отримує офіційне визнання. Разом з поверненням місії Феста до Теодоріха з Константинополя прибуває королівський одяг (*vestis regia*), а також інсигнії імператорського палацу, які Одоакр у 476 р. відправив до Константинополя [1, с. 188].

Отже, влада короля остготів отримує своєрідну офіційну інвеституру. Певні ознаки цієї влади, серед яких інсигнії палацу, є імператорськими. З точки зору Константинополя, можна було стверджувати про відновлення імператорської влади над Італією. Однак Теодоріх, користуючись прецедентом існування до 476 р. окремої імператорської влади на Заході, міг претендувати на проведення окремої незалежної політики, вважаючи отримані інсигнії символом делегування частини повноважень імператора.

У подальшому Теодоріх продовжував підкреслювати своє особливе місце у межах офіційних імперських структур. У 500 р. він зі значними пишнотами відвідує Рим. Під час святкування триценалій він вступає до Міста, зустрічається з сенатом, роздає подарунки населенню та влаштовує ігри, чим нагадує колишніх римських імператорів. У 501 р. Теодоріх вперше згадується в офіційному документі з титулом «гех» (король).

Нові перспективи відкрились перед Теодоріхом у зв'язку з війною між франками та вестготами, що розпочалася у 507 р. Після загибелі вестготського короля Аларіха II у битві біля Вуйє Теодоріх втрутився у конфлікт на боці вестготів. Він взяв під остготський контроль

територію Прованса та не пізніше 510 р. відродив префектуру Галлію, де префектом преторія призначається відомий адміністратор римського походження Ліберій. Враховуючи, що префектуру Італія відродили раніше, можна вважати, що цим кроком офіційно відновлювались усі найвищі територіальні західноримські структури.

Другим наслідком краху Тулузького королівства вестготів можна вважати регентство, яке отримав Теодоріх в їх відновленій державі зі столицею у Толедо за часи дитинства короля Амаларіха, сина Аларіха II. Вестготську скарбницю перевели до Равенни, а особу Теодоріха в Іспанії представляв коміт Тевдіс з остготською дружиною.

Авторитет серед варварських правителів Заходу Теодоріх укріплював завдяки династичним шлюбом. Одружений з сестрою франкського короля Хлодвіга, він перетворився на тестя всіх впливових королів-аріан. Крім Аларіха II, одруженого на його доньці Тіудигіто, найбільш важливим партнером остготського короля можна вважати вандальського правителя Тразамунда. Близько 500 р. він одружився з сестрою Теодоріха Амалафрідою [12, с. 108], яка свого часу входила до придворного штату Аріадни, дружини імператора Зинона, з якою до Африки прибула дружина з 5 тисяч вояків-остготів.

Політика Теодоріха утворювала вигляд продовження існування імперії на Заході. Він виконував роль за функцією близькою до патрициїв (Стиліхон, Аецій, Рехімер, Гундобад), які виступали у ролі керівників війська при західноримському імператорі. Одоакр створив прецедент існування подібної влади за відсутності окремого імператора у Равенні. Як згадувалося раніше, титул патриція Теодоріх отримав ще у 483 р. за рік до власного консулату. З точки зору дипломатії Константинополя подібна ситуація створювала зовнішню видимість збереження єдиної імперії, що могло надавати ідеологічні бонуси імператорам і можливості для маневру їх дипломатам. Зовнішня форма імперії відображалась у збереженні в існуванні давніх інститутів консулів і сенату у Римі, двох імперських префектур – Італії та Галлії, уряду у Равенні, представленому магістром офіцій (цю посаду тривалий час займав Кассіодор, відомий зразковим листуванням [20]), квестором тощо. Дивним відображенням формального відновлення військових структур стає визнання короля бургундів Сигізмунда магістром мілітум Галлії, яке він отримав з Константинополя. У 516 р. імператор Анастасій ви-

знав і Теодоріха представником імператорської влади на Заході.

Близько цих часів здавалося отримало вирішення питання наступності влади в остготській Італії. Оскільки Теодоріх на мав синів він видав заміж свою доньку Амаласунту за знатного остгота Евтаріха, який походив з Іспанії. Шлюб отримав визнання у Константинополі, а у 519 р. Евтаріх, як можливий наступний король остготів, отримав консульство разом з новим імператором Юстином I [12, с. 114].

Однак після смерті Анастасія ситуація у відносинах Константинополя та Равенни починає погіршуватись. Імператор Юстин I та його племінник і наступник Юстиніан, на відміну від свого попередника Анастасія, який симпатизував монофізитству, дотримувалися ортодоксального християнства та поступово переходили до політики релігійної уніфікації імперії. У 519 р., разом з консульством Евтаріха, закінчилась Акакіанська схизма. Патріарх Константинополя Іоанн II і папа Гормізд відновили церковне спілкування, а імена імператорів Зинона й Анастасія вилучались з церковних диптихів.

Протягом схизми Теодоріх підтримував римських пап в їх протистоянні з Константинополем. Хоча остготи дотримувались аріанського віросповідання, їх король намагався проводити політику релігійної терпимості та підтримувати толерантні стосунки зі своїми підданими – італійськими римлянами, які визнавали нікейський символ віри. Однак примирення пап з Константинополем створювало ситуацію, коли підтримка римської церкви Амалами ставала не настільки важливим фактором. Навпаки зв'язки з аріанським правителем в умовах підтримки імператорами нікейського сповідання ставали вимушеними. Відтепер Константинополь міг розглядатись, як важливий арбітр у вирішенні внутрішніх політичних протиріч в Італії.

Питанням, яке призвело до загострення низки протиріч між Константинополем і Равенною, стає спадкування остготського трону. Після смерті Евтаріха (522 р.) Теодоріх намагався досягти від Константинополя визнання своїм спадкоємцем власного внука Аталаріха [12, с. 172]. У цей час у середовищі римської аристократії існувало два угруповання, які конфліктували між собою. У 523 р. представник одного з них – Альбін – відправив листа до імператора Анастасія, в якому висловлювався стосовно порядку спадкування королівської влади у родині Амалів. Його лист, перехоплений представниками іншої римської партії,

доставили до Равенни, де зібрали консисторію. У ході слідства та наступних репресій постраждали впливові представники римської аристократії (Боецій, Сіммах) [19, с. 291]. Ці дії Равенни Константинополь сприйняв, як гоніння проти православних й імператор Юстин I погрожував репресіями проти аріан на Сході.

Криза у відносинах остготів та імператора, що виникла навколо визнання легітимності, стає першою з подібних. Угода 488 р. між Теодоріхом і Зинона носила особистий характер, що підтверджує постійне звернення остготського правителя до Константинополя з метою визнання спадкоємця. Після смерті Теодоріха проблема легітимності остготської королівської влади в очах імператорської дипломатії отримує нового загострення.

Теодоріх помер 30 серпня 526 р. Перед смертю він узгодив майбутнє отримання королівської влади Аталаріхом з «комітами і першими особами з народу». За малолітство нового короля функції регента виконувала його мати – донька Теодоріха Амаласунта. За Йорданом, Теодоріх заповідав їй жити у згоді з сенатом і римлянами та підтримувати мир з імператором, якого повинні були шанувати наступним «після бога» [5, с. 119]. У руслі цієї політики римський сенат отримує нові привілеї, зокрема право карбування мідної монети. До Константинополя надходять листи, складені від імені короля Аталаріха магістром офіцій Кассіодором, в яких міститься звернення до нового імператора Юстиніана I дотримуватись угоди Теодоріха з імператорами Зиноном та Анастасієм [7].

У 530 р. відбулись події, які виходили за рамки звичайної схеми відносин Равенни та Константинополя. Відбулись військові зіткнення остготів з гепідами, які намагались повернути собі Сирмій. Тоді ж під контроль Равенни перейшло східноримське місто Граціана у Верхній Мезії. Магістр офіцій Равенни Кассіодор стверджував, що Дунай став «римським» усупереч «бажанню» «східного імператора» [20]. Подібне ідеологічне трактування цих подій ззовні виглядало, як проголошення режиму у Равенні справжнім «римським» і незалежним від Константинополя. Чи так це було насправді важко стверджувати напевно. Наступна політична боротьба в Італії завадила Амаласунті проводити зовнішню політику без погляду на Схід, якщо вона і сподівалась на це у 530 році.

Наприкінці 532 або 533 р. політична боротьба у Равенні загострюється, оскільки проти регентства Амаласунти виступають представ-

ники остготської знаті, які стверджували, що під наглядом матері молодий король не отримує належного виховання. Відчуваючи нестабільність свого становища, представники різних політичних угруповань шукають підтримки на сході. Амаласунта домовляється з імператором Юстиніаном I, який виділяє їй у Діррахії палац для можливої резиденції, куди вона переводить остготську скарбницю [10, с. 83-84].

Можливо, у цей час зі східним імператором намагається домовитись двоюрідний брат остготської королеви та її політичний противник – Теодохад. Він пропонує Константинополю сприяти переходу під його контроль земель Тусції (Тоскани) в обмін на статус сенатора на сході. Таким чином, розпочинається новий етап у відносинах Равенни та Константинополя, коли остготське королівство стає одним з суб'єктів зазіхань Юстиніана I на відновлення прямого імперського правління на Заході. Ця тенденція співпала з експедицією східноримської армії на чолі з Велізарієм до Північної Африки [11], яка закінчилася ліквідацією королівства вандалів та аланів.

Співробітництво уряду Амаласунти з Константинополем відобразилось у наданні східноримському флоту можливості використовувати Сіракузи, як базу для поповнення припасів на шляху до Африки [11, с. 213-214]. Однак поступово накопичувались і протиріччя, які східноримські дипломати могли використовувати для тиску на остготів. Константинопольські посланці висловлювали незадоволення подіями 530 р. на Дунаї та тим, що остготи приймали дезертирів від війська Велізарія. У 534 р. до непорозуміння додалося взяття остготами під контроль Лілібея, який вони передали у 500 р. вандалам як посаг, а Юстиніан вважав римським за правом завоювання, розгромивши вандалів у Африці.

Амаласунта змогла усунути опозиційних остготських аристократів, після чого повернула державну скарбницю з Диррахія до Італії. Невдовзі легітимність її правління знов захиталась, оскільки 2 жовтня помер її син і король Аталаріх. Константинополь визнав Амаласунту правителькою, однак її турбувало і визнання з боку остготського війська. Щоб вирішити останнє питання Амаласунта проголошує своїм співправителем Теодохада.

Політичний крок Амаласунти ніс у собі великий ризик. Вже у грудні 534 р. Теодохад взяв королеву під арешт і відправив на острів до о. Больсіна. Східноримські дипломати висловлювали занепокоєння долею королеви. Італій-

ське посольство, відправлене до Константинополю, не представляло єдиної позиції стосовно політичної ситуації у себе на батьківщині. Ліберій, відомий вірною службою Теодоріху й Амаласунті, перейшов у підданство до Юстиніана I, а інший керівник посольства Опіліон стверджував, що Теодохад добре поводиться з Амаласунтою.

Навесні 535 р. Амаласунту вбили заколотники [4, с. 187]. Її загибель похитнула легітимність режиму правління Теодохада. Остготський король сплатив франкським королям викуп (вергельд) за загиблу королеву [3, с. 77], оскільки Меровінги приходились їй кузенами.

Невдовзі Константиноль використав смерть Амаласунти як привід для початку військових дій [4, с. 188]. Протягом 535 р. вони велись у Далмації та Сицилії [6, с. 100]. Однак продовжувались і дипломатичні переговори, під час яких Теодохад намагався уникнути війни. Довіреною особою імператора у цьому питанні залишався Петро Патрикій. Теодохад погоджувався на передачу Константинополю Сицилії, відмовитись від права засуджувати на смерть сенаторів та єпископів, надавати сенаторський ранг, щорічно відправляти до Константинополя золотий вінок у 300 фунтів золота, тобто вартістю більше 21 тисячі солідів тощо. Таким чином, переговори просувались у напрямку тісної інтеграції Італії в імперську структуру. Таємно Теодохад навіть пропонував відмовитись від королівської влади в обмін на статус сенатора у Константинополі.

Ситуація змінилась на початку 536 р. у зв'язку із загибеллю східноримського полководця Мунда у Далмації. Пізніше вибухнуло повстання східноримських військ у Північній Африці. Ці події подали надії для Теодохада переломити хід військових дій і він відмовився від ведення переговорів, відправивши до в'язниці римського посланця Петра Патрикія, який там залишався близько 4 років. Невдовзі військова ситуація змінилась на користь римлян і військові поразки призвели до падіння Теодохада [13, с. 86].

Таким чином, особливості міжнародного статусу Остготського королівства у взаєминах із Константинополем значною мірою зумовлювались особливим місцем, яке займала Італія – колишній політичний центр Римської імперії. Політичні події у 470-х роках у цьому регіоні призвели до краху імператорської влади на Заході. Події, які зараз часто сприймаються як загибель Західної Римської імперії, вважались сучасниками відновлення системи управління, при якій державою править

один імператор. У Константинополі Італія сприймалась, як регіон у складі імперії, а її варварський правитель Одоакр – представник імператора у ранзі патриція. У Римі зберігались імперські інститути – сенат і консулат.

Остготи також мали тривалий досвід інтеграції в імперські структури. Їх вождь Теодоріх обіймав декілька важливих посад в імперській ієрархії. Похід в Італію 488 р. певною мірою виглядав, як імперська акція, спрямована на покарання нелояльного Одоакра.

Остготам, після утвердження в Італії, довелося пройти шлях нового визнання з боку Константинополя, що відбулось у 497 р. Пізніше Теодоріх намагався не демонтувати імперські структури, а використати їх на власну користь. До 526 р. під контролем Равенни опинилось близько половини території колишньої Західної Римської імперії. Цю політику намагалася продовжувати та розвивати його донька Амаласунта. Однак її загибель призвела до формальної втрати легітимності Остготського королівства з точки зору Константинополя. У 540 р. королівство капітулювало, що розглядалось, як відновлення прямого імперського правління в Італії.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Аноним Валезия. Извлечения // Формы исторического сознания от поздней античности до эпохи Возрождения (Исследования и тексты). Сборник научных трудов памяти Клавдии Дмитриевны Авдеевой. Иваново: Ивановский государственный университет, 2000. С. 177-193.
2. Вольфрам Х. Готы. Санкт-Петербург: Ювента, 2003. 656 с.
3. Григорий Турский. История франков. Москва: Наука, 1987. 464 с.
4. Диль Ш. Юстиниан и византийская цивилизация в VI

веке. Санкт-Петербург: Типография Альтшулера, 1908. XXXIV, 687 с.

5. Иордан. О происхождении и деяниях гетов (Getica) / Вступ. статья, пер., коммент. Е.Ч. Скржинской. Санкт-Петербург: Алетейя, 2000. 512 с. (Византийская библиотека. Источники).
6. История Византии. Вступ до візантиністки / За ред. С.Б. Сорочана, Л.В. Войтовича. Львів: Априорі, 2011. 880 с.
7. Кузовков В.В. Византийські історики про дипломатію Східної Римської імперії у 395-518 рр. // Емінак: науковий щоквартальник. 2015. № 1-2 (10) (січень-червень). С. 45-49.
8. Малх Филадельфиец. Византийская история в семи книгах // Византийские историки Дексипп, Эвнапий, Олимпиодор, Малх, Петр Патриций, Менандр, Кандид, Ноннос и Феофан Византиец. Пер. С. Дестуниса. Санкт-Петербург, 1860. С. 217-278.
9. Марцеллин Комит. Хроника. Белгород: БелГУ, 2010. 230 с.
10. Прокопий из Кесарии. Война с готами. Москва: АН СССР, 1950. 513 с.
11. Прокопий Кесарийский. Война с персами. Война с вандалами. Тайная история. Москва: Алетейя, 1998. 543 с.
12. Пфайльшифтер Г. Теодорих Великий. Пер. с нем. В.А. Певчева. Санкт-Петербург: Евразия, 2004. 272 с.
13. Томпсон Э.А. Римляне и варвары. Падение Западной империи. Санкт-Петербург: Ювента, 2003. 288 с.
14. Удальцова З.В. Италия и Византия в VI веке. Москва: АН СССР, 1959. 542 с.
15. Хизер П. Восстановление Римской империи. Реформаторы Церкви и претенденты на власть. Москва: Центрполиграф, 2015. 576 с.
16. Хизер П. Падение Римской империи. Москва: АСТ: Астрель, 2011. 795 с.
17. Шувалов П.В. Секрет армии Юстиниана: восточно-римская армия в 491-641 гг. Санкт-Петербург: Петербургское востоковедение, 2006. 304 с.
18. Gillett A. Envoys and political communication in the Late Antique west, 411-533. Cambridge: Cambridge University Press, 2003. 335 p.
19. Halsall G. Barbarian migrations and the Roman West, 376-568. Cambridge: Cambridge University Press, 2007. XVIII + 595 p.
20. Letters of Cassiodorus: being a condensed translation of the Variae Epistolae of Magnus Aurelius Cassiodorus, Senator. URL: http://www.gutenberg.org/catalog/world/readfile?fk_files=237769&pageno=2

Кузовков Володимир *Італія та Візантія: до проблеми політичного статусу остготського королівства у 493-540 рр.*

У статті розкриваються особливості політичних і дипломатичних зв'язків між Остготським королівством Амалів в Італії та Східною Римською імперією у 493-540 роках, а саме у часи від проголошення Теодоріха Великого остготських королем у Равенні до капітуляції короля Вітигіса.

Важливим аспектом відносин між Константинополем і Равенною є визнання учасниками міжнародних відносин у межах колишньої Римської імперії формального існування імперських інституцій. У цих умовах значну роль відігравав політичний статус акторів існуючої міжнародної системи, на чолі якої стояв східний римський імператор.

Протягом свого існування Остготське королівство розглядалось константинопольськими дипломатами, як складова імперії. У межах римського правового поля намагались діяти й остготські королі. Ця тенденція зберігалася навіть в умовах війни, яку вів проти остготів імператор Юстиніан I, що закінчилася знищенням їх королівства.

Ключові слова: Візантія, Східна Римська імперія, візантійська дипломатія, остготи, Юстиніан I

Кузовков Владимир *Италия и Византия: к проблеме политического статуса остготского королевства в 493-540 гг.*

В статье раскрываются особенности политических и дипломатических связей между Остготским королевством Амалов в Италии и Восточной Римской империей в 493-540 годах, а именно от провозглашения Теодориха Великого остготским королем в Равенне до капитуляции короля Витигиса.

Важным аспектом отношений между Константинополем и Равенной являлось признание участниками международных отношений в пределах бывшей Римской империи формального существования имперских институций. В этих условиях значительную роль играл статус актёров существующей международной системы, во главе которой стоял восточный римский император.

На протяжении своего существования Остготское королевство рассматривалось константинопольскими дипломатами, как составляющая империи. В пределах римского правового поля стремились действовать и остготские королі. Эта тенденция сохранилась и в условиях войны, которую вел против остготов император Юстиниан I, и ко-

торая закончилась крушением их королевства.

Ключевые слова: Византия, Восточная Римская империя, византийская дипломатия, остготы, Юстиниан I

Kuzovkov Vladimir *Italy and Byzantium: to the problem of the political status of Ravenna (493-540)*

The article reveals the peculiarities of political and diplomatic ties between the Ostrogoth Amal's kingdom in Italy and the Eastern Roman Empire in 493-540 years, namely, from the proclamation of Theodoric the Great as the Ostrogoth king in Ravenna before the capitulation of the King Vitigis.

An important aspect of the relations between Constantinople and Ravenna was the recognition by the participants in international relations within the former Roman Empire of the formal existence of imperial institutions. In these conditions the significant role was played by the status of actors of the existing international system at the head of which there was an east Roman emperor.

Throughout its existence, the Ostrogothic Kingdom was regarded by Constantinople diplomats as part of the empire. Within the Roman legal field, the Ostrogothic kings also strove to act. Taking under control of Italy, Theodoric received the recognition of the Roman Senate, the institution of consuls continued to exist. In 497, the Ostrogoths in Italy received the political recognition of the Eastern Emperor Anastasia. Before 526, Theodoric revived both prefectures of the Western Roman Empire – Italy and Gaul and established Ravenna's control almost over a half of its former territory.

Theoderich's receivers used the same ideological tools in the relations with Constantinople. This tendency remained also in the conditions of war which was waged against ostgot by the emperor Justinian I and which ended with the crash of their kingdom.

Keywords: Byzantium, Eastern Roman Empire, Byzantine diplomacy, Ostgoths, Justinian I

Надійшла до редакції 06.03.2018 р.